

Kapitoly z dějin filmu I.

(od počátků do r. 1945)

Požadavky pro písemný test:

- Znalost povinné literatury
- Základní orientace v problematice, postižení historického vývoje (přednášky)

Povinná literatura

- Ke každé přednášce 1-3 krátké texty (přístupné v elektronické podobě v IS)
- Seznam k dispozici na začátku každé přednášky

Rozšiřující literatura

- Bartošek, Luboš: *Náš film. Kapitoly z dějin (1896–1945)*. Praha 1985.
- Bordwell, David; Thompson, Kristin: *Film History: An Introduction*. New York 1994.
- Nowell-Smith, Geoffrey (ed.): *The Oxford History of World Cinema*. New York 1996.

Periodizace

- tzv. němý film (do r. 1930)
  - raný film (1895–1907) – „film atrakcí“
  - přechodné období (1907–1915) – „film narativní integrace“
  - klasický film (po r. 1915, celá 20. léta)
- tzv. zvukový film (1930–1960)
  - předválečný a období II. světové války (do r. 1945)
  - poválečný film
- tzv. moderní film (1960–dnes)

Náplň kursu:

- 4. 11. 2005
  - počátky filmu
  - 20. léta ve světě – 1. část
- 25. 11. 2005
  - 20. léta ve světě – 2. část
  - nástup zvukového filmu
  - Hollywood 1930–1945
- 16. 12. 2005
  - film ve světě 1930–1945
  - český film do r. 1945
  - dokumentární, animovaný a experimentální film

Dnešní povinná literatura:

- Karel Smrž: Historický přehled objevů, vedoucích ku vynálezu kinematografu. In: týž: *Film. Podstata, historický vývoj, možnosti a cíle kinematografu*. Praha 1924, s. 18-33.
- Tom Gunning: Estetika úžasu: raný film a (ne)důvěřivý divák. In: P. Štíz (ed.): *Nová filmová historie*. Praha 2004, s. 149-168.
- Charles Musser: Éra nickelodeonů začíná. Vytvoření podmínek pro hollywoodský modus reprezentace. In: P. Štíz (ed.): *Nová filmová historie*. Praha 2004, s. 224-245.
- Briana Čechová: Napoleon podle Abela Gance. Obrazy, které se dožadují hudby. *Illuminace*, 13/2001, č. 2 (42), s. 59-79.

Film ve světě do r. 1919

I. Vynález filmu a první léta

Do r. 1904/5

Úvodní poznámky:

- film jako na technice závislé umění (kinematografie)
- filmová surovina formáty (35mm, menší a amatérské formáty, velké formáty)
- barva (ruční barvení, pomocí patron, virážování, tónování)
- zvuk němého představení
- z přibližně 150 000 němých filmů přežilo dodnes asi 40 000

Lidová kultura 19. století

- Vysoký nárůst vizuálních forem
- Průmyslová výroba: obrázky pro laternu magiku, knihy s reprodukcemi fotografií, levné čtivo
- Lidová zábava (střední třída a proletariát): diorama, cirkus, zábavní parky, varieté

Vynález kinematografie

- Levný a živý vizuální spektakl
- Následoval zbytek průmyslové revoluce, která přinesla: telefon (1876), fonograf (1877) či automobil (80.-90. léta 19. st.)
- Zpočátku především snaha vylepšit užívané přístroje

Předpoklady vzniku filmu

---

1. Zdánlivý pohyb
2. Projekce sekvence obrázků na plochu
3. Použití fotografie
4. Flexibilní podklad
5. Krokový posun

Předchůdci kinematografie

- Eadweard Muybridge
- Etienne-Jules Marey
- Emile Reynaud

Vynález kinematografie

- Thomas Alva Edison a W. K. L. Dickson
  - 1893 první veřejné produkce (USA)
- Max a Emil Skladanowsky
  - 1895 veřejné projekce (Berlín)
- Louis a August Lumière
  - Prosinec 1895, Grand Café v Paříži
- Film našel snadno místo mezi lidovou zábavou konce 19. st.

První filmy

- Např. filmy bratří Lumièrů
- Žánry: aktuality, cestopisy, jednoduché žerty
- Vzezření filmů
- Filmové projekce
- Rychlé rozšíření po celém světě

Georges Méliès

- Jiný přístroj než Lumièrové
- Filmy s triky a fantastickými náměty
- *Cesta na Měsíc* (La voyage dans la lune, 1902)
- Často ručně kolorované filmy

Georges Méliès

Rozšíření filmu v USA

- Během dvou let 1896-7
- Přímý prodej kopií
- Společnosti:
  - American Mutoscope & Biograph (D. W. Griffith)
  - American Vitagraph
  - Edisonova společnost (Edwin S. Porter)
- 1904 – většinou fikční filmy

Film ve světě

- Největší výrobci filmů: Francie, Anglie a USA
- Otevírání kanceláří v zahraničí
- Malé produkční společnosti od počátku po celém světě

Natáčení filmu ve studiu

Natáčení filmu ve studiu

II. Mezinárodní expanze filmu

1905-1912

Charakteristika

- Kinematografický průmysl se stabilizuje
- Jsou zakládána první stálá kina
- Filmy se prodlužují, jsou složeny z více záběrů, mají složitější příběh

Francie

- Dominovala na mezinárodní úrovni
- Největší společnosti: Pathé Frères a Gaumont
- Zkracování pracovní doby – čas na zábavu, chození do kina
- Velký rozvoj v letech 1905/6

Pathé Frères

- 3 studia a **vertikální organizace**
- Vlastní kamery, projektory, surovina
- Od r. 1906 kupovala kina
- Od r. 1907 pronajímala f. kopie
- Distribuce filmů jiných společností
- Největší společnost na světě

Pathé Frères - produkce

- 1905: 6 režisérů pod dohledem Ferdinanda Zeccy (Ferdinand Zecca)
- Barvení pomocí patron
- Komické série
  - Boireau (André Deed)
  - Rigadin (varietní hvězda Prince)
  - Max Linder
- Další produkce: historické, trikové, dramatické, varietní, honičky

Max Linder

- Zájem o střední třídu
- Elegantní společnost a milostná dobrodružství
- Vliv na pozdější filmy (Ch. Chaplin)
- Ve Francii a v USA až do své smrti 1925

Pathé Frères – horizontální organizace

- Distribuční kanceláře v nových městech
- 1909-1911 filiálka v Moskvě
- Produkce filmů v Itálii

Gaumont

- 1905 – nové studio a noví režiséři
- Alice Guy-Blaché – supervize do r. 1908
- Louis Feuillade
  - Supervize od r. 1908
  - Všestranný autor: komedie, historický žánr, melodrama, fantastické-dobrodružné filmy
  - Jeden z nejdůležitějších v němém období

Film d'Art

- Založena 1908
- Zavraždění vévody de Guise (L'assassinat du duc de Guise)
- Model pro filmy s uměleckými ambicemi
- V r. 1911 prodána

Itálie

- Rozvoj po r. 1905; podobná organizace jako ve Francii
- Společnosti: Cines (Řím), Ambrosio (Turín), Itala (Turín)
- Specializovaný personál z Francie
- Nové stálé kinosály
- Nový výrazový prostředek: „film d'arte“

Itálie

- Poslední dnové Pompejí (Gli ultimi giorni di Pompei, 1908)
- Po r. 1910 druhý největší exportér do zahraničí
- Rozvoj historického žánru
- Také komediální filmy (imitace Francie)

Dánsko

- Ole Olsen (Nordisk, 1906)
  - V USA jako Great Northern
  - Løvejagten (Lov na lva, 1907)
  - Detektivky, dramata a melodramata
- Menší společnosti
  - Afgrunden (Propast, 1910) – Urban Gad, Asta Nielsen
- Do 1. světové války

Další země světa:

- Anglie – pokračování v nastartovaném vývoji
- Japonsko – od r. 1908 pravidelná produkce, záznamy her kabuki
- Německo – až po r. 1913
- Rusko – dominující Pathé

USA

- Soustředění se na domácí trh
- 1905-12: snahy stabilizovat
- 1905-7: rozvoj kinosálů
- Dobové změny

Nickelodeony

- Výhody oproti předchozím místům projekcí
- Zvukový doprovod
- Filmový program
- Začátek studií: Warner Brothers, Carl Leammle (Universal), Louis B. Meyer (MGM), William Fox (20th Century Fox)

Motion Picture Patents Company (MPPC)

- Od r. 1897 – Edison – patenty
- Spory se společností American Mutoscope & Biograph
- 1908: dohoda
- Vytvoření oligopolu
- 1909: stabilizace am. průmyslu

„Nezávislí“ proti MPPC

- 1909: Carl Leammle: Independent Motion Picture Corporation (IMP)
- Další: Solax, New York Motion Picture Company
- Antitrustový proces proti MPPC (1915)
- Základy Hollywoodu

Sociální tlaky a autocenzura

- Kritika některých filmů
- 1908: New York – uzavření nickelodeonů
- 1909: Board of Censorship
- Neexistující zákony - různé formy autocenzury
- Snahy získat respekt

Vývoj k celovečernímu formátu

- „feature“
- MPPC proti vícecívkovým filmům
- Úspěch delších filmů z Evropy
- Postupně standardní délka okolo 90 min.

Star system

- Vývoj:
  1. Film jako novinka sama o sobě
  2. Označování produktů společností
  3. Požadavky fanoušků
  4. Využití herců k propagaci
- 1911: první fanouškovský časopis „The Motion Picture Story Magazine“

Hollywood

- Nejprve společnosti v New Jersey, New Yorku, Chicagu, Filadelfii
- Cestování některých filmů za lepším počasím (Florida)
- 1908 – začátek přemísťování do okolí Los Angeles – výhody

Vytváření stylu

- Od r. 1904 směřování k naraci
- 1917: systém formálních pravidel fungujících v celém am. filmu
- Vztahy „příčina-důsledek“, časoprostorové vztahy, psychologie postav
- Prostředky: montáž, mezititulky, herecký projev, scénografie, kostýmy

Mezititulky

- Před r. 1905 většinou neexistovaly (jen první titulek na začátku filmu)
- 2 typy mezeitulků:
  - „uvádějící“: na začátku sumarizující co se stane na plátně
  - „dialogové“: různé umístění

Formování stříhového systému

- Techniky směřující k divákové orientaci
- 3 základní způsoby propojení záběrů:
  - Střídání dvou prostředí
  - Analytický střih
  - Změna prostředí s postavami

Pozice kamery a herecký projev

- Přibližování kamery
- Experimenty D. W. Griffitha
- Od r. 1911 extrémnější sklony kamery

Barva

- Většina filmů nějakým způsobem barevných
- Užítí
- Techniky

Scéna a její nasvícení

- 1905-12: výstavba studií
- Užití elektrického světla
- Důležitost světla

III. Národní kinematografie, klasický Hollywood a I. světová válka

1913-1919

Charakteristika

- 1913 – hodně důležitých filmů
- Seriál jako dominantní forma
- Hollywood získává dominantní postavení na světovém trhu
- I. světová válka a její důsledky
- Národní kinematografie:
  - Nárůst: Švédsko, Rusko, Německo
  - Pokles: Francie, Dánsko, Itálie

Německo

- Do r. 1912 útoky na film
- „Autorenfilm“ – Pražský student (1913)
- Expanze průmyslu
- Asta Nielsen
- Dovoz filmů (hlavně Dánsko)

Itálie

- Především 1. pol. 10. let
- Historická epika
  - Quo vadis? (1913)
  - Cabiria (1914) – r. Giovanni Pastrone
- Filmy s „divami“
  - Lyda Borelli
  - Francesca Bertini

Rusko

- V izolaci – rozvoj národního stylu
- Před válkou dominující Pathé a Gaumont
- Malé firmy, uzavření trhu za války
- Osobité filmy
  - Pomalé tempo
  - Fascinace psychologii postav
  - Nešťastné konce

Francie

- Pathé
  - Seriály a krátké filmy
  - Soustředění se na distribuci a předvádění
- Gaumont
  - Léonce Perret a Louis Feuillade
- Po r. 1915: aktuality, patriotické filmy
- Všeobecná obliba am. hvězd

Skandinávie

- Dánsko
  - Nordisk Ole Olsena
  - Mnoho talentovaných režisérů (Benjamin Christensen)
- Švédsko
  - Svěbytná filmová kultura po r. 1912
  - Hlavně: Georg af Klercher, Maurice Stiller, Victor Sjöström

Klasický hollywoodský film

- Budování studií: Paramount, Universal, Warner Brothers
- Vertikální integrace
- Po I. SV okouzlení americkým filmem ve světě
- Řada změn

Směřování k srozumitelné zápletce

- Vztahy příčina-důsledek
- Psychologie postav
- Obvykle šťastný konec
- Budování napětí

David Wark Griffith

- 1908-1913 u Biographu – přes 400 filmů
- 1914: 4 celovečerní filmy ve vlastní produkci
- Nejslavnější režisér své doby (inovace)
- Zrození národa (Birth of a Nation, 1914)
- Intolerance (1916)
- A Romance of Happy Valley (1919)

Žánr „Slapstick Comedy“

- Krátké filmy – součást programu
- Mack Sennett
- Charles Chaplin

- Další žánry: např. kovbojky (Tom Mix)

Konec éry

- 1919: založení United Artists
- Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Charles Chaplin, D. W. Griffith
- Důležitost hvězdy

Pozdní němé období 1919-1929

Charakteristika I.

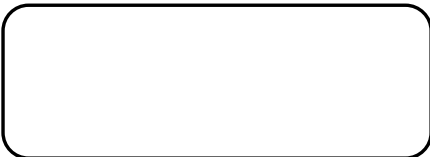
- 1918-1933 – množství hnutí zkoumajících filmový styl
- 3 avantgardní hnutí
  - Francouzský impresionismus (1918-1929)
  - Německý expresionismus (1920-1927)
  - Sovětská montážní škola (1925-1933)
- Experiment: Dadaismus, Surrealismus, abstraktní film

Charakteristika II.

- Všeobecné chápání filmu
- Někdy chápán jako umělecká forma, ale minimum experimentů
- Nové instituce
  - Specializované časopisy
  - „ciné-club“
  - Konference a výstavy

IV. Francie ve 20. letech

Charakteristika

- Úpadek produkce během I. SV
- Chuť experimentovat
- Režiséři věnující se jak komerčním projektům, tak avantgardní tvorbě

Hlavní poválečné žánry

- Seriál
  - Louis Feuillade: Tinh-Minh (1919)
- Historická epika
- Fantastické filmy
  - René Clair: Paris qui dort (1924)
- Komedie
  - Max Linder: Le Petit café (1919)

André Antoine

- Jeden z nových režisérů
- Dříve renomovaný divadelník
- Adaptace klasické literatury
  - Le Coupable (1917)
  - Les Travailleurs de la mer (Dělníci moře, 1918)
  - La Terre (Země, 1919-21)

Impresionismus

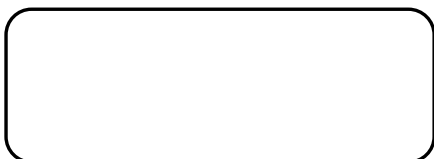
- Nová generace
- Úzké vztahy s mainstreamovým průmyslem
- Užití filmové techniky
- Obvykle běžný narativ

Impresionismus

- Abel Gance: Napoleon (1927)
- Marcel L'Herbier
- Louis Delluc
- Jean Epstein: La Belle Nivernaise (Krásná Niverňanka, 1924)
- Germaine Dulac: La Souriante Madame Beudet (Usmívající se paní Beudetová, 1923)
- Jacques Feyder: Crainquebille (Muž z lidu, 1923)
- Jean Renoir

V. Německo ve 20. letech

Charakteristika

- Silný filmový průmysl po I. SV
- Během války izolace
- Změny (dočasně zrušená cenzura)
- Žánry

Ernst Lubitsch

- Nejprve komedie (Die Puppe, 1919)
- Úspěch po spolupráci s Polou Negri
- Spolupráce s dalšími prominentními německými herci: Emil Jannings, Paul Wegener, Harry Liedtke
- Madame Dubarry (1919) - úspěch v USA
- Das Weib des Pharao (Žena faraonova, 1922) – změny
- 1923 odešel do Hollywoodu

Německý expresionismus

- Das Cabinet des Dr. Caligari (Kabinet dr. Caligariho, 1919, r. Robert Wiene)
  - Stylizovaná scéna, zvláštní křivé budovy malované na plátně, divadelní herectví
- Které filmy jsou expresionistické?

Formální znaky

- Hlavně použití scény
- Kompozice jednotlivých záběrů
- Tělo herce
- Stylizace, symetrie, pokřivení a přehánění
- Jednoduché osvětlení, jednoduchý střih a pomalejší tempo
- Práce s kamerou spíše funkční

Kabinet dr. Caligariho

Německý expresionismus

- Robert Wiene: Kabinet dr. Caligariho (1919)
- Paul Wegener: Der Golem (1920)
- Fritz Lang: Metropolis (1927)
- Fridrich Wilhelm Murnau: Faust (1926)
- Georg Wilhelm Pabst

Kammerspiel

- Jakási opozice k expresionismu
- Krize v životech běžných současných lidí
- Koncentrace na psychologii postav
- Lupu Pick: Sylvester (1923)
- Carl Dreyer
- Fridrich Wilhelm Murnau